

УДК 636.32/.38.082

Т.О. ЧЕРНОМИЗ, О.Б. ЛЕСИК, кандидати сільськогосподарських наук
М.В. ПОХИВКА, науковий співробітник

Буковинський інститут агропромислового виробництва УААН

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВЕДЕННЯ ОВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГІРСЬКОКАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ В УМОВАХ БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТ

Наведено результати досліджень з віцями української гірськокарпатської породи в гірських умовах Буковини. Розглянуто актуальність питання підвищення ефективності галузі за рахунок удосконалення методів селекції, збільшення виробництва продуктів вівчарства.

Споконвіку вівчарство в горах Буковини було важливою галуззю у веденні домашнього господарства. Тут здавна поряд з великою рогатою худобою розводили овець. У гірських і передгірних районах області розводять овець української гірськокарпатської породи, яку було затверджено в 1993 р. з двома внутрішньопородними типами: закарпатським і передкарпатським [4].

Роботи багатьох вчених були спрямовані на дослідження типу вовнового покриву, продуктивності, спадковості гірськокарпатських овець [1, 5] і шляхи створення високопродуктивних генотипів [2] та підвищення ефективності розведення тварин [3].

© Черномиз Т.О., Лесик О.Б., Похивка М.В., 2009
Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2009. Вип. 51.

Економічні та соціальні умови протягом останніх 20 років призвели до того, що галузь вівчарства в цьому регіоні зазнала значних втрат, різко скоротилася чисельність поголів'я та обсяги виробництва продукції. В даний час понад 80% поголів'я овець перебуває в індивідуальних господарствах, які стали малочисельними за кількістю тварин і складними при веденні селекційної роботи.

Відновлення галузі вівчарства можливе лише завдяки відпрацюванню і впровадженню нових підходів господарювання в ринкових умовах, переводу галузі на інтенсивний шлях ведення, який ґрунтується на поліпшенні генетичного потенціалу продуктивності, високому рівні селекції, що дасть можливість одержати тварин міцної конституції, добре пристосованих до екологічних умов регіону, здатних давати високу продуктивність. Все це можливо досягнути шляхом створення високопродуктивних стад, розширення мережі племінних господарств, організації елеврів з вирощування племінних баранів-плідників, створення відповідних умов годівлі та утримання, поліпшення пасовищ.

Дослідження проводили в фермерських господарствах гірського Путильського району, які було сформовано на підставі майнових паїв при розпаюванні землі колективних господарств, що мали статус племінних. Селекційну роботу з вівцями проводили згідно з методикою М.Ф. Іванова щодо створення нових та вдосконалення наявних порід, яка передбачає цілеспрямований добір і підбір для одержання тварин бажаного типу і закріплення у нащадків потрібних господарсько-корисних ознак, систематичне вибракування тварин, що відхиляються від поставленої мети і не придатних для подальшого відтворення.

Встановлено, що сучасні вівці української гірськокарпатської породи добре пристосовані до гірських умов, мають міцну конституцію, високі міцні кінцівки, широкі та глибокі груди.

Незважаючи на те, що породу було затверджено в 2003 р., до цього часу овець відрізняють за типом вовнового покриву. Слід зазначити, що їх вовна складається з трьох видів волокон: ості, перехідних волокон, грубого пуху. За складом руна та якістю вовни ми умовно виділили чотири основних типи (табл. 1).

Це насамперед вівці бажаного напрямку з напівгрубою вовною. В них руно косичної будови, обтічне, закрите, достатньо вирівняне, вовна неоднорідна напівгруба, косиці еластичні, злегка хвилясті, складаються з пружного пуху, перехідних волокон та незначної кількості тонкої ості без сухих і мертвих волокон.

1. Розподіл вівцематок за довжиною косиць і типом вовнового покриву

Групи	Тип вовни	Довжина, см		Відношення пухово-перехідної зони	Жива маса, кг	Настриг вовни, кг	
		косиця	підшерстя			не-митої	митої
I	Неоднорідна напівгруба	17,9	12,0	0,67	43,2	2,8	1,9
II	Неоднорідна груба	23,4	12,2	0,52	41,5	2,6	1,7
III	Неоднорідна груба	23,8	8,2	0,34	39,5	2,4	1,6
IV	Однорідна напівтонка	10,0	-	-	40,1	2,5	1,7

Довжина ості над пухом і перехідними волокнами не більше третини довжини всієї косиці, і співвідношення пухово-перехідної зони до загальної довжини косиці становить 0,60 і вище.

У другу групу було виділено тварин з грубою вовною, в яких співвідношення пухово-перехідної зони до довжини косиць становить 0,52. У овець цієї групи косиці довші і менш еластичні, складаються з пуху, перехідних волокон і середньої за тониною ості.

Тварини третьої групи мають більш грубу ость, косиці довжиною 23,8 см, підшерстя 8,2 см, співвідношення до довжини косиці – 0,34.

У зв'язку з довгою і грубою остю і малою кількістю підшерстя вовна III групи не має характерного килимового напрямку. Вівці цієї групи підлягають періодичному схрещуванню з плідниками поліпшуючої породи (цигайської або помісями з нею) для збільшення довжини підшерстя, скорочення і потоншення ості.

До четвертої групи відібрано тварин з вовною штапельно-косичної будови, яка містить багато грубого пуху, а перехідний волос утворює косички. В цілому вовна однорідна і належить до групи напівтонкої цигай х однорідної.

Слід зазначити, що вівці I групи мають менше остьових волокон на 4,2 - 14,2%, більше перехідних на 12,5 - 14,3% і пухових на 18,5 - 26,7%, ніж тварини II і III груп. При цьому вівці I групи з неоднорідною напівгрубою вовною переважають тварин інших груп за живою масою на 4,1 - 9,4% і настригом вовни на 7,6 - 16,7%.

За останні роки селекційна робота була спрямована на одержання тварин бажаного типу з більшою довжиною підшерстя. Досягнуто певних успіхів у формуванні стад вівцематок з більшим коефіцієнтом пухово-перехідної зони порівняно з довжиною ості.

У цілому вівці Буковинських Карпат відповідають вимогам бажаного напрямку продуктивності. Вони невеликі за живою масою, яка в значній мірі залежить від рівня годівлі (табл. 2).

2. Показники продуктивності овець української гірськокарпатської породи

Групи тварин	Жива маса, кг	Настриг вовни, кг		Довжина вовни, см		Коефіцієнт вовновості, г/кг	Співвідношення пухово-перехідної зони до ості
		немитої	митої	ості	пуху		
2006							
Барани-плідники	55,8±0,6	4,4±0,1	3,0	20,8±0,3	10,5±0,2	54	0,5
Вівцематки	39,2±0,4	2,5±0,3	1,7	22,1±0,3	10,2±0,2	43	0,46
Ярки в 12 міс.	29,0±0,3	1,8±0,3	1,2	17,5±0,4	8,5±0,3	41	0,48
Баранчики в 12 міс.	34,4±0,2	2,4±0,1	1,6	18,5±0,3	9,1±0,2	46	0,49
2008							
Барани-плідники	56,4±0,6	4,5±0,3	3,1	20,1±0,4	11,3±0,2	53	0,56
Вівцематки	42,2±0,5	2,6±0,3	1,8	19,0±0,4	10,6±0,3	43	0,56
Ярки в 12 міс.	29,5±0,3	1,8±0,4	1,3	18,8±0,6	9,3±0,4	44	0,49

Завдяки селекційній роботі та поліпшенню рівня годівлі збільшилася жива маса вівцематок на 3,0 кг, або на 7,6%, настриг вовни в чистому волокні - на 0,1 кг, або на 5,9%.

Вівцематки, які на сьогодні знаходяться в господарствах, переважають стандарт породи: за живою масою на 17,2% (42,2 кг проти 36,0 кг), настригом вовни на 28,5% (1,8 кг проти 1,4 кг). Коефіцієнт вовновості у баранів становить 53 - 54 г/кг, вівцематок 43 г/кг, ярк 41 - 44 г/кг. Вихід чистого волокна, за даними Путильської фабрики з переробки вовни, - 68%, що дещо більше ніж у місцевих овець. У повновікових вівцематок довжина косиці за рік досягає 19 - 22 см, деколи понад 30 см, довжина пуху в середньому 10,6 см, у окремих тварин 12 - 15 см. Коефіцієнт співвідношення

пухово-перехідної зони за останні роки збільшився з 0,46 до 0,56, або на 21,7%.

Встановлено, що за абсолютною довжиною косиць, пуху і перехідних волокон неоднорідна вовна українських гірськокарпатських овець перевищує інші види килимової вовни, але в зв'язку з довгою косицею вовна не має характерного для напівгрубої вовни співвідношення пухово-перехідної зони до загальної довжини косиць, яка в напівгрубій вовні становить 60%, хоч і наближається до цього показника.

Щодо м'ясної продуктивності овець, то слід зазначити, що тварини не відрізняються високими показниками м'ясності, але в гірських районах Карпат вони є важливим джерелом м'ясних ресурсів для місцевого населення. Встановлено, що дорослі вівці протягом тривалого періоду нагулу здатні збільшити живу масу на 6 - 7 кг, а забійний вихід після нагулу - з 36,1 до 45 відсотків, а також підвищити вихід м'яса.

Оскільки в гірських районах молодняк випасають на звичайних гірських пасовищах, одержати тварин з високою живою масою часто неможливо. При випасанні молодняку на поліпшених пасовищах з додатковою підгодівлею концентратами баранчики до 8-місячного віку досягають живої маси 30 - 32 кг, а при забої дають тушки I категорії масою 13,5 - 15 кг. Для одержання скороспілих ягнят і поліпшення продуктивних якостей було застосовано промислове схрещування з плідниками буковинського типу асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною в ФГ „Топірець” і „Гребінь” Путильського району. Використання цих плідників не супроводжувалося зміною напрямку галузі.

Однак при такому схрещуванні проявився ефект гетерозису в послідовності: життєздатність, плодючість, материнський інстинкт, швидкість росту, використання корму, настриг, довжина і густина вовни.

Внаслідок цього збільшилася жива маса при народженні з 3,1 кг до 3,4 кг, або на 9,6%, в 6-місячному віці завдяки інтенсивності росту - з 19,5 кг до 23,0 кг, або на 17,9%, настриг пояркової вовни - з 0,7 кг до 0,9 кг, або на 28,6%. При цьому збільшилася довжина підшерстя, поліпшилася якість і дещо скоротилася довжина ості. Вовна стала напівгрубою та густішою.

Практика ведення галузі гірського вівчарства засвідчує, що на збільшення кількості основної продукції та підвищення рентабельності позитивно впливає доїння овець. Молочна продуктивність гірськокарпатських вівцематок має важливе значення не лише для

годівлі ягнят у перші місяці життя, а й для одержання товарного молока, з якого виробляють високоякісні продукти харчування (бринзу, урду, гусянку). Встановлено, що середній надій товарного молока за 93 дні становить 36,2 кг при середньодобовому надої 389 г. В молоці гірськокарпатських овець міститься: жиру 8,62% (7,8 - 10,5), білка – 4,9 (4,3 - 5,3), сухої речовини 19,5 (18,0 - 22,0), цукру – 5,1% (3,6 - 6,3). Слід зазначити, що вихід товарного молока та його хімічний склад залежить від індивідуальних особливостей тварин. На жаль, у гірськокарпатському вівчарстві селекції на молочність маток не проводили. Встановлено лише, що порівняно з напівтонкорунними породами, а також каракульською лактаційний період у цих овець коротший. Таким чином, розгортання роботи з підвищення молочності гірськокарпатських маток може мати позитивний вплив на рентабельність галузі в цілому.

Висновки. Подальший розвиток гірськокарпатського вівчарства на Буковині проводиться в напрямі збільшення поголів'я тварин бажаного типу з напівгрубою вовною, удосконалення породи шляхом створення нового перспективного типу, створення селекційних стад овець з високим генетичним потенціалом продуктивності та широкого їх розповсюдження в господарствах різних організаційно-правових форм, що сприятиме відродженню галузі в горах.

Література

1. Гульчий М. М. Ефективність гірського вівчарства / М. М. Гульчий, В. І. Курда, К. Н. Гавриленко. – Ужгород : Карпати, 1978. - С. 12 – 25.
2. Інструкція з бонітування овець. Інструкція з ведення племінного обліку у вівчарстві та козівництві / МАП України, УААН, Державний науково-виробничий концерн “Селекція”. – К. : [Б. в.], 2003. – 156 с.
3. Петришин М. А. Напрями створення конкурентоспроможного вівчарства в західному регіоні / М. А. Петришин // Вівчарство : міжвід. темат. наук. зб. - 1998. – Вип. 30.– С. 43 – 46.
4. Сулима Я. Ф. Порода овець, народжена в українських Карпатах / Я. Ф. Сулима // Вівчарство : міжвід. темат. наук. зб. - 1995. – Вип. 28. - С. 18 – 19.
5. Терек В. І. Характеристика продуктивності поліпшених гірськокарпатських овець / В. І. Терек, Я. Ф. Сулима // Вівчарство : міжвід. темат. наук. зб. - 1991. – Вип. 26. - С. 53 – 55.